

**MIR U HRVATSKOJ. REZULTATI
ISTRAŽIVANJA
OPROST I POMIRENJE – UTOPIJA
ILI IZAZOV?
RAZGOVORI O OPRAŠTANJU**

Zagreb – Split: Hrvatski Caritas i Franjevački institut za promicanje kulture mira, 2001.

Protekle su godine Hrvatski Caritas i Franjevački institut za promicanje kulture mira objavili tri publikacije vrijedne pažnje. Publikacije su objavljene u okviru projekta "CROPAX (*Croatia patiens pacificat* – Hrvatska na putnji gradi mir)". Projekt je pokrenut za potrebe međunarodne konferencije "Oprost i pomirenje – izazov Crkvi i društvu", održane u Zagrebu od 9. do 12. svibnja 2001. godine. Publikacije su na neki način neovisne. No poradi istih inicijatora koji su ih priredili i zajedničke teme kojom se na različite načine bave, uputno ih je pročitati sve zajedno. Naime, tek obdijeljenim čitanjem one uistinu daju cjelovitu obradu teme oprosta i pomirenja u Hrvatskoj, što je nesumnjivo i bila nakana izdavača.

U prvom je publikaciji pod naslovom *Mir u Hrvatskoj. Rezultati istraživanja*, a koju su uređili Bože Vuleta i Vincent J. Batarelo, sadržan izvještaj anketnog istraživanja opće populacije u Hrvatskoj o oprost i pomirenju, a priložena su i dva tematska osvrt na te rezultate. Ovaj će svezak biti posebno interesantan sociolozima i svima onima koji su zainteresirani za ozbiljniji, sociološki utemeljen govor o oprost i pomirenju u Hrvatskoj. U njemu su izneseni rezultati ankete "Oprost i pomirenje". Anketom se željelo razotkriti glavne odrednice aktualnog mišljenja hrvatske javnosti o pitanjima vezanima uz opraštanje i pomirenje, te istražiti kolike su mogućnosti za oprost i pomirenje na ovim našim područjima. Anketiranje je izvršeno na 85 odabranih lokacija, anketirano je po 12 ispitanika na svakoj lokaciji, tako da je realiziran uzorak od 1.020 ispitanika, uz neznatna odstupanja. Anketiranje je stručno pripremljeno i provedeno, a sam izvještaj su napisali Goran Milas, Ivan Rimac i Nenad Karajić. Izvrsnim metodološkim uvodom u rezultate istraživanja, te jasnoćom i iscrpnošću u analizi tih rezultata, autori su omogućili razumijevanje rezultata ankete i onima koji nisu dobro upućeni u so-

ciološka istraživanja. To je svakako velika pomoć u daljnjem čitanju izvještaja. Spomenuti su autori svoju analizu rezultata rasporedili u tri veće tematske cjeline.

U prvom cjelini, pod naslovom *Domovinski rat i problemi proizišli iz rata*, istražuje se sama ugroženost stanovništva ratom, te mišljenje o Domovinskom ratu i žrtvama u tom ratu. Zatim se propituju stavovi o statusu veterana i invalida, a obrađuju se i pitanja povratka iseljenih Srba. Uz to se posebno obrađuju mišljenja ispitanika o ratnim zločinima i njihov odnos prema Haaškom sudu.

U drugom cjelini, pod naslovom *Podjele u Hrvatskoj i spremnost na pomirenje*, tematiziraju se pitanja o opraštanju i pomirenju Srba i Hrvata, uz koja se istražuje i njihova etnička udaljenost, te njihova mišljenja o samim preduvjetima oprosta i pomirenja. U okviru ovoga naslova dotaknuta je i vrlo interesantna tema – podijeljenost među samim Hrvatima. Zaključno je obrađeno i mišljenje ispitanika o ulozi društvenih aktera u procesima oprosta i pomirenja u Hrvatskoj.

Treća cjelina nosi naslov *Uloga vjere i Crkve u procesima oprosta i pomirenja*. Ona se bavi propitivanjem religioznosti u Hrvatskoj i njezinim značajkama, s posebnim osvrtom na pitanja o političkom djelovanju Crkve, kao i djelovanju i ulozi vjernika u društvu. Zasebno se tematiziraju i mišljenja ispitanika o ekumenizmu kao putu pomirenja, te položaju i ulozi Caritasa u procesu pomirenja. Iako je postojanje ove cjeline na neki način razumljivo zbog religioznog identiteta izdavača publikacije, ona ima i svoje opravdanje u samim rezultatima istraživanja koji upućuju na razloženost propitivanja uloge vjere i Crkve u procesima oprosta i pomirenja. Katolička crkva, naime, prema mišljenju ispitanika, ima najpozitivniju ulogu u procesu mirenja i smanjenja podjela, podjednako među samim Hrvatima, kao i među Hrvatima i Srbima. Caritasu, pak, građani iskazuju iznimno veliko povjerenje i složno (u 83% iskaza) smatraju da on treba pomagati i osobama koje nisu katolici.

Nakon metodološkog uvoda, analize rezultata i uzorka same ankete, slijede dva tematska osvrta. Prvi, Špire Marasovića, nosi naslov *Uloga Crkve u nacionalnom pomirenju Hrvata*, a drugi, Gordana Črpića, nosi naslov *Pomirenje između i unutar etničkih korpusa*. Ovim je osvrtima znatno obogaćeno i samo izlaganje rezultata istraživanja.

Špiro Marasović u svome članku piše o problemima nacionalnog razdora i mržnje unutar samoga hrvatskog naroda. Pozivajući se na podatak iz objavljenog istraživanja da čak 94,4% hrvatskih građana drži da Crkva ima pravo na mirotvorno djelovanje, on progovara o tome zašto i kako bi Crkva svoju pomirateljsku ulogu trebala vršiti, te što bi sve ona najprije trebala učiniti "u svojem dvorištu" da bi svoje pomirateljsko poslanje u društvu izvršila vjerodostojno, učinkovito i, jednostavno rečeno, dobro. Ovaj članak uzoran je primjer konstruktivne samokritike Crkve i njezina djelovanja u društvu. A i sam je autor, Špiro Marasović, crkveno priznati i uvaženi teolog i svećenik.

Gordan Črpić, kao sociolog, temu pomirenja obrađuje tako da, s jedne strane, pruža širi društveni kontekst u kojemu se mogu bolje razumjeti dobiveni rezultati istraživanja, a s druge strane, potiče raspravu, te produbljuje i precizira teme koje istraživanje nameće kao relevantne s obzirom na oprost i pomirenje. Njegov je članak solidno utemeljen na rezultatima ovoga istraživanja, a potkrijepljen je i rezultatima nekih prethodnih istraživanja u Hrvatskoj u kojima je autor aktivno sudjelovao, te mnogim referencama. On na vrlo interesantan način progovara o mogućnostima izgradnje mira na ovim prostorima, ističući kako se postojeće podjele u hrvatskom društvu nikako ne smiju podcijeniti, nego ih treba naditi. Potom raskrinkava neke romantičarske pretpostavke koje žive u svijesti ovdašnjih ljudi, a koje su došle do izražaja i u rezultatima istraživanja. Črpić, nadalje, razmišlja o oprost i pomirenju osvrćući se i na demografske probleme u društvu, te otvara jedno ključno pitanje: "Na koga se u tom pomirenju može računati?" U traženju odgovora, autor analizira stanje povjerenja u medije i institucije, te sam odnos kršćanstva i nacije. Na samom kraju, između ostaloga, zaključuje da zapravo možemo računati samo na nas, Hrvate i Srbe, koji ovdje živimo. No pritom bi svakako trebali imati na umu, kako kaže Črpić, da možemo biti bolji, možemo podići svoju kulturnu, političku i vjersku razinu na višu razinu, te da u tom procesu i mi možemo sudjelovati, učeci, poučavajući i djelujući.

Druga publikacija, koja nosi naslov *Oprost i pomirenje – utopija ili izazov?*, mogla bi se nazvati svojevrsnim zbornikom istoimenog okruglog stola održanoga u Zagrebu i Osijeku

20. i 21. listopada 2000. godine. Ona, naime, sadrži radove s ovih okruglih stolova koji su sastavni dio već spomenutog CROPAX-projekta Hrvatskog Caritasa i Franjevačkog instituta za kulturu mira.

Na početku knjige objavljena su tri uvodna članka, a napisali su ih Željko Mardešić – poznati sociolog religije iz Splita; Duncan MacLaren – generalni tajnik Caritasa Internationalisa; Robert Schreiter, C.P.P.S. – Catholic Theological Union, Chicago, SAD. Potom slijede priloge ostalih sudionika. U zagrebačkom okruglom stolu sudjelovali su: Željka Antunović, potpredsjednica hrvatske Vlade za društvene djelatnosti i ljudska prava; mons. Ivan Prenda, zadarski nadbiskup, potpredsjednik HBK i predsjednik Hrvatskog Caritasa; Katarina Kruhonja, predsjednica Centra za mir, nenasilje i ljudska prava u Osijeku; mons. Vlado Košić, biskup i predsjednik Vijeća za ekumenizam; fra Bože Vuleta, ravnatelj Franjevačkog instituta za kulturu mira. U Osijeku su, pak, sudjelovali: Đuro Gašparović, biskup i potpredsjednik Hrvatskog Caritasa; Zdravko Tomac, potpredsjednik Hrvatskoga državnog Sabora; Zlatko Kramarić, gradonačelnik Osijeka; Katarina Kruhonja, predsjednica spomenutog Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, vlč. Ivica Rebić, ravnatelj Caritasa đakovačko-srijemske biskupije; fra Bože Vuleta i dr. U raspravi koja je uslijedila nakon izlaganja sudionika okruglog stola u Zagrebu, sudjelovali su: Slobodan Lang, Josip Bučić, Vlatko Rukavina, Željka Antunović, Željko Mardešić, Ivica Relković s Radio-Marije, Andrija Lukša i još četiri sudionika koji se nisu predstavili. Sudionici rasprave u Osijeku su bili: Ante Laus, Zorislav Horvat, Zdravko Tomac, Katarina Kruhonja, Petar Kuzmić – rektor Evandeoskog fakulteta te Željko Mardešić.

Ovi tekstovi s okruglih stolova u Zagrebu i Osijeku nude dragocjeno širenje horizonta u odnosu na temu opraštanje i pomirenje. Brojnost autora, sudionika i diskutiranih tema pruža cijelu lepezu različitih pristupa i razmišljanja o ovoj temi, koji svi zajednički smatraju vrlo važnom i vrijednom svakoga, i teoretskoga i praktičnoga truda.

Najprije je Ž. Mardešić, u uvodnom sociološkom predavanju, iznio temeljitu analizu situacije u kojoj se hrvatsko društvo danas nalazi, te dao svoje mišljenje kako i koliko se u takvoj situaciji može djelovati s obzirom na

proces mira i opraštanja. Potom je D. MacLaren, kao generalni tajnik Caritasa Internationalisa, dao svoj doprinos u upoznavanju s tom crkvenom institucijom i njezinim djelovanjem, a R. Schreiter, kao stručnjak na području društvenog pomirenja, iznio je neka sustavnija razmišljanja o oprostima i pomirenju u skladu s katoličkim stavovima. Prvo je progovorio o pojmu pomirenja na osobnoj i društvenoj razini, zatim je rekao nešto o shvaćanju pojma "oprost", naročito opraštanja neprijateljima. Posebnu je pozornost posvetio značenju oprosta u društvenom kontekstu, te međuodnosu oprosta i pomirenja, kao specifičnom katoličkom doprinosu procesu društvenog pomirenja.

Osim ovih kraćih uvodnih predavanja, ostalih doprinosa i rasprava, u ovoj su publikaciji otisnuta i dva dodatna priloga. Jedan od njih je rad fra Ante Vučkovića (inače moderatora oba okrugla stola) *Struktura zla i oprost*. Kako je istaknuto u predgovoru, ovaj je članak uvršten kao primjer promišljanja problematike oprosta koji je prethodio CROPAX-projektu, a bio je iznesen na simpoziju u Splitu u travnju 1995. godine. Članak sustavnije obrađuje ovu problematiku i, premda je stavljen na sam kraj, bilo bi ga korisno pročitati kao uvodnoga u ovaj svezak. Uz njega je još dodan, također pažnje vrijedan, i zajednički osvrt Franjevačkog instituta za kulturu mira iz Splita i Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka na neke inicijative međunarodne zajednice u svezi s pomirenjem Hrvata i Srba i programom Vlade Republike Hrvatske za uspostavu povjerenja.

U trećoj publikaciji CROPAX-projekta, koja nosi naslov *Razgovori o opraštanju*, susrest ćemo se s formalno neopterećenim promišljanjima kršćanskih intelektualaca i dubokouvjerenih vjernika, izraženih u formi dijaloga. Ovaj svezak obogaćuje širinu i raznovrsnost već ponuđenih promišljanja o oprostima i pomirenju u prethodna dva sveska. Razgovore su vodili Željko Mardešić, fra Ivan Šarčević, fra Bože Vuleta i fra Ante Vučković, i to dan nakon splitskog prosvjdnoga skupa sudionika Domovinskog rata. Stoga, su ti razgovori nosili u sebi i trag toga vremena koji ih samo čini još interesantnijima, životnijima i autentičnijima.

Na samom kraju valja pohvaliti vrlo praktično dvojezično (hrvatsko-engleski) izdanje sva tri sveska. Ono utemeljuje nadu da će ove

publikacije, koje tako kvalitetno i cjelovito obrađuju problematiku oprosta i pomirenja u Hrvatskoj, pročitati i pokoji stranac te steći autentičan i realan uvid u stanje, probleme, muke, trud, strepnje i nade građana Hrvatske glede oprosta i pomirenja na ovom, ipak još svježem ratom pogođenom i uzdrmanom području.

Željka Bišćan

DJECA I MEDIJI: ULOGA MEDIJA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU DJECE

Vlasta Ilišin, Ankica Marinović
Bobinac, Furio Radin

Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži; Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2001.

U današnje vrijeme svjedoci smo snažne ekspanzije medijskih sadržaja i u kvalitativnom i u kvantitativnom smislu. Medijske poruke različitih izvorišta prisutne su u svim društvima, a primatelji i kreatori poruka u međusobnom su vrlo živom, dinamičnom i kompleksnom odnosu. Mediji su sastavni dio naših života i to u svim fazama, uključujući čak i najraniju dob. Različite tiskovine, nacionalne i lokalne radiopostaje i televizijski programi, prisutni su u gotovo svim kućanstvima, a zbog relativno lake dostupnosti i brzine širenja informacija, neizostavni su činitelji ljudske svakodnevnice. Funkciju masovnog medija u novije vrijeme sve više poprima i *internet*, što doprinosi sve većem otvaranju mogućnosti dvosmjerne komunikacije, te brisanju jasnih granica između odašiljanja i primanja poruka.

Sveprisutnost medija u različitim aspektima društvenog života urodila je i nizom socioloških, psiholoških, politoloških i komunikacijskih istraživanja koja nastoje rasvijetliti brojne funkcije masovnih medija u suvremenom društvu. Mediji se već više od sedamdeset godina nalaze u fokusu interesa europskih i svjetskih istraživača. Ipak, u Hrvatskoj su